

Tószegi Zsuzsanna

Közösségi tudásmegosztás és online grafittik – gyakran ismételt kérdések a tízéves Wikipédiáról

A Wikipédia a közösségi internet – más néven web 2.0 – egyik legnagyobb sikere. A tizedik születésnapját ünneplő, a felhasználók által készített webes enciklopédia mellett és ellen számos érvet lehet felsorakoztatni, de ahhoz kétség nem fér, hogy rövid időn belül a világ legkeresettebb tájékoztató forrásává vált.

Mióta létezik a Wikipédia?

Tíz éve, 2001. január 15-én indult, azóta folyamatosan működik.

Hogyan határozza meg önmagát a Wikipédia?

„A Wikipédia egy többnyelvű, nyílt tartalmú, nyílt közösség által fejlesztett webes enciklopédia. A Wikipédiát a *Wikimédia Alapítvány* üzemelteti [...], szerkesztését pedig önkéntes közösség végzi”.¹

Milyen céllal hozták létre?

A Wikipédiát szerkesztő önkéntesek, a *wikipédisták* álma a világ minden tudásának összegyűjtése és megosztása.

Mit jelent a „wiki”?

A wiki-nek több jelentése van: egyrészt csoportos munkavégzést támogató hipertext rendszer, másrészt online épülő, egyszerű adatbázis, illetve az adatbázis-építés módszere, de akár úgy is tekinthetünk rá, mint a közösségépítés színterére.

A számítógépes wikirendszer működési elve: egy online elérhető szerverre a weben keresztül állományok tölthetők föl; a feltöltött állományokat több felhasználó módosíthatja (úgyszintén webes felületen), és a módosítások gyakorlatilag azonnal láthatóvá válnak az interneten.

Van olyan wiki, amelyik jogosultsághoz köti a szerkesztést (mint például a *Portland Pattern Repository*), és van olyan, amelynek tartalmát bárki szerkesztheti, módosíthatja (mint például a Wikipédiát). Mindegyik wikihez tartozik egy, a szerkesztést és a formázást meghatározó leíró nyelv.

A wikirendszer a honolulu repülőtér termináljai között közlekedő WikiWiki buszról kapta a nevét. (A wikiwiki hawaii nyelven gyorsat, függet jelent.)² A Wikipédia szóösszetétel második tagja az „enciklopédia” szóból származik.

Ki „találta fel” a Wikit?

A wikirendszer elvét *Ward Cunningham* dolgozta ki az 1990-es években. A Wikipédiát *Jimmy Wales* és *Larry Sanger* alapította 2001-ben.

Vannak más wikirendszerek is?

Igen, nagyon sok wikialapú rendszer található az interneten, és feltehetően még több a vállalati-intézményi intranetekben. *Don Tapscott* és *Anthony D. Williams* így ír erről „Wikinómia: Hogyan változtat meg mindent a tömeges együttműködés” című könyvében: „Az öntevékeny tartalomgyártás és az interneten elérhető információk átalakulása alapjaiban forgatja fel a világháló működéséről alkotott képet és az erre épülő üzleti modelleket. Az új internetes közösséget újfajta motiváció mozgatja: egyszerűen szeretik azt, amit tesznek. Szeretik közzétenni azt, amit tudnak, látnak, gondolnak. Így jött létre a Wikipédia is, a számítógép előtt ülő emberek tudásából felépített enciklopédia, amely napjaink egyik legnagyobb információtárává vált. A Wikipédia az angol economics (közgazdaságtan) szóval összefonódva egyben virtuális keresztapja is lett az új folyamatokat leíró és elemző «gazdaságtannak», a Wikinomicsnak, magyarul a Wikinómiának.”³

Melyik volt az első online wiki?

A WikiWikiWeb elnevezést a *Ward Cunningham* által kialakított első wikirendszer, a *Portland Pattern Repository* viseli. A WikiWikiWeb-

oldalt szoftverfejlesztők tartják fenn; a szakmai tartalom csak jelszóval férhető hozzá.⁴

Hány nyelven létezik Wikipédia?

Tizedik születésnapján, 2011. január 15-én 270 nyelven létezett Wikipédia.

Az egyes nyelvek wikipédiái jelentős mértékben különböznek; nemcsak méretükben, de tematikájukban, szócikkeik színvonalában szintén eltérnek egymástól.

Hány szócikket tartalmaz?

A nyelvi változatok a szócikkek számát illetően sem egyformák: angol nyelven mintegy 3,5 millió, magyar nyelven 184 ezer szócikk érhető el. A német Wikipédiában 1,2 millió, a franciában 1 millió szócikk található; utánuk a lengyel, az olasz, a japán és a spanyol következik 770-720 ezer szócikkal.⁵

Kik szerkesztik a Wikipédiát?

Az internet felhasználói közül bárki szerkesztheti az enciklopédia tartalmát – akár regisztráció és bejelentkezés nélkül.

Valóban nem kell regisztráció sem az új szócikkek létrehozásához, sem a meglévők módosításához?

Azonosítás nélkül is bárki létrehozhat új szócikkeket, és nem kell regisztrálni ahhoz sem, hogy valaki átírjon már létező szöveget. Természetesen – akár saját néven, akár álnéven – lehet regisztrálni.

Mennyire népszerű a Wikipédia?

Tíz év leforgása alatt az online enciklopédia a világ ötödik legnézettebb weboldalává nőtte ki magát. A Wikipédiát havonta mintegy 440 millió egyedi látogató keresi föl.⁶

"A Wikipédia sokkal sikeresebb lett annál, mint amit bárki elképzelt, vagy remélt volna. Önálló életre kelt, és hatalmas népszerűségre tett szert" – nyilatkozta *Sue Gardner*, a weboldalt működtető Wikimedia ügyvezetője.⁷

Mióta van magyar nyelvű Wikipédia?

A <http://hu.wikipedia.com/> doménnevet 2001-ben jegyezték be, de ezen az oldalon még nem volt magyar nyelvű tartalom. A ma is folyamatosan működő, gyarapodó magyar Wikipédia a <http://hu.wikipedia.org/> címen 2003. július 8-án indult. Az archívum tanúsága sze-

rint az első magyar szócikk az – akkor ropant népszerű – *Omega* együttesről íródott.⁸

Hányan szerkesztik a magyar Wikipédiát?

A magyar közösséget mintegy 1200 szerkesztő alkotja, de csak 2-300 szerkesztő gyarapítja rendszeresen a magyar Wikipédia állományát. Sokan csatlakoznak újonnan a Wikipédiához; például 2010. január 29-én reggeltől délután 6 óráig 40 új szerkesztő regisztrált a rendszerben. A regisztrációval azonban még senkiből nem lesz hozzászólási, minősítési joggal bíró, „igazi” szerkesztő – ehhez el kell telnie legkevesebb 4 napnak, és le kell tenni 100 szerkesztést a közösségi „asztalra”.

A magyar Wikipédiában a szerkesztők mellett további 250 ember végez rendszeres munkát; közülük 36 adminisztrátor, 6 bürokrata és 190 járőr segíti a szerkesztőket, vigyázza a rendet és – szükség esetén – kigyomlálja a nemkívánatos bejegyzéseket.⁹

Gondolkodnak-e azon, hogy lefordítsák magyarra az angol szócikkeket?

Eleinte nagyon sok cikket angolból fordítottak, de ma már ez nem jellemző. Semmilyen szabály nem tiltja a fordítást, az idegen nyelvű szövegek adaptálását.

A Magyarországra, magyarságra vonatkozó szócikkeket lefordítják más nyelvekre?

Nem jellemző, hogy a magyar vonatkozású szövegeket idegen nyelvekre lefordítanak – bár ennek semmi akadálya nincs; csakis a szerkesztőkön múlik.

Hogyan ellenőrzik az új bejegyzéseket?

A Wikipédia rendszerét úgy alakították ki, hogy le lehessen keresni az új bejegyzéseket, módosításokat. Olyan hibajavító rendszert dolgoztak ki, amely elfogadható szinten garantálja a hibák javítását, de a jó szándékú felhasználókat nem korlátozza a tartalom bővítésében, javításában.

A wikipédisták közül a járőrök ellenőrzik az új szócikkeket és a módosításokat, illetve törlik az egyértelműen rosszindulatú bejegyzéseket.

Nem túl nehézkes a szerkesztő program használata?

A sajátos jelölések miatt a Wikipédiába valóban nehezebb szócikket írni, mint a hagyo-

mányos szövegszerkesztőkkel. Folyamatosan dolgoznak azon, hogy könnyítsék a bevitelt.

Hogyan lehetséges a folyamatos karbantartás?

A járőrök kevesen vannak, de ha jóval többen lennének, sem tudnák az összes módosítást naponta átolvasva ellenőrizni; éppen ezért kifejlesztettek egy hatékonyan működő rendszert, amely minden bejegyzést, módosítást regisztrál.

Egy adott időszak új bejegyzéseit a „Friss változtatások” oldalon bárki megtekintheti. A szerkesztők figyelőlistákat állíthatnak össze, amelyek segítségével értesülnek az általuk létrehozott szócikkek tartalmának megváltoztatásáról. Ha valaki olyan bejegyzést ír, amellyel a szerző nem ért egyet, a szócikk létrehozójának lehetősége van a bejegyzést módosítani, vagy visszaállítani az eredeti szöveget. Előfordulnak olyan esetek, amikor a szerző és a szövegmódosító vitába keveredik egymással, de az online fórumokon van lehetőség az érvek és ellenérvek kulturált megvitatására. Ha a vita mégis elfajulna, időlegesen le lehet állítani a vitatott szócikk szerkeszthetőségét (1. ábra).

Hogyan gondoskodnak a szócikkek minőségéről?

A tartalmat végső soron a közösség minősíti; miután bárki módosíthatja a szöveget, előbb-utóbb valaki kijavítja a tárgyi tévedéseket.

Bár a szerkesztők többsége laikus, sok kiváló szakember is részt vesz a közösségi tudásépítésben. A szakértők által írt szócikkek bármely tudományos lexikonban megállnák helyüket.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni a Wikipédia egyik fontos irányelvét: „A Wikipédia alapvető követelménye a szócikkekkel szemben *nem az igazságtartalom, hanem az ellenőrizhetőség.*” „A szócikkekben csak olyan információ szerepelhet, amelyet hiteles források már publikáltak.”¹⁰ Az esetek túlnyomó többségében a szerkesztők betartják ezt a követelményt, de ha egy tudományos témáról nem a terület szakértője írja a szócikket, az eredmény igencsak kérdéses lesz, vagy lehet. (Erre példaként a magyar „Könyvtartudomány” szócikket lehet felhozni. Jó esetben viszont, mire ez a cikk nyomtatásban megjelenik, az adott szócikket újraírják, kiegészítik.)

The screenshot shows a Wikipedia page with a protection notice. The notice states: "This page is currently protected and can be edited only by administrators." Below the notice, there are two sections: "Why is the page protected?" and "What can I do?". The "Why is the page protected?" section lists two reasons: "Some templates and site interface pages are permanently protected due to visibility. Occasionally, articles are temporarily protected because of editing disputes. Most articles can be edited by anyone." and "The reason for protection can be found in the protection log. If there are no relevant entries in the protection log, the page may have been moved after being protected." The "What can I do?" section lists three actions: "Register for an account if you don't already have one", "Visit the Sandbox to make test edits", and "Check out the Tutorial to learn more about editing". Below the notice, there is a section titled "You can view and copy the source of this page:" followed by the source code for the banner. The source code is as follows:

```
<!-- BANNER ACROSS TOP OF PAGE -->
<div id="mp-topbanner" style="width:100%; background:#f9f9f9; margin:1.2em 0 6px 0; border:1px solid #ddd;"
| style="width:61%; color:#000;" |
<!-- "WELCOME TO WIKIPEDIA" AND ARTICLE COUNT -->
<div style="width:280px; border:none; background:none;"
| style="width:280px; text-align:center; white-space:nowrap; color:#000;" |
<div style="font-size:162%; border:none; margin:0; padding:.1em; color:#000;">Welcome to [[Wikipedia]],</div>
<div style="top:+0.2em; font-size:95%;">the [[free content|free]] [[encyclopedia]] that
[[Wikipedia:Introduction|anyone&nbsp;can&nbsp;edit]].</div>
<div id="articlecount" style="font-size:85%;">[[Special:Statistics|{{NUMBEROFARTICLES}}]] articles in [[English
language|English]]</div>
|>
```

1. ábra Időlegesen nem szerkeszthető oldal fejléce

Hogyan lehet laikusokra bízni egy enciklopédia tartalmának kialakítását, gondozását?

Az internet fejlődése különböző szakaszokra osztható. A XXI. század első évtizedei a virtuális közösségek kialakulásának, a Web 2.0-nak a korszaka, amely soha nem tapasztalt mértékben aktiválja az emberek közlésvágyát.

A wikipédisták szempontjából nem a „megmutatkozás” vágya az elsődleges motiváló erő, hiszen a szócikkek szerzői a legtöbb esetben nem fedik fel kilétüket; de a hasznosság mint pozitív életérzés mindenképpen domináns.

Magától értetődően merül föl a kérdés: hozzáértés, szakértelem nélkül hogyan lehet egy enciklopédiába szócikkeket írni. A válasz: könnyen, hiszen a Wikipédia nem tudományos enciklopédia – bár bőven tartalmaz tudományos tárgyú és igényű szócikkeket.

A közösségi enciklopédia a felhasználók érdeklődését meglehetősen híven tükrözi. Érdekes megnézni az egyes témákat bővebben, alaposabban feldolgozó „portálok” oldalát¹¹ – az itt található tematika az általános enciklopédiákhoz viszonyítva meglehetősen sajátos. A magyar változatban az „Irodalom” tárgyú portálok például a következők: *Csillagok háborúja*, *Harry Potter*, *Írás*, *Középfölde*, *Nyelvek*, *Ókori irodalom*, *Sci-fi*, *Star trek*. Hiba lenne azonban ebből bármilyen messzemenő következtetést levonni: mindez csak annyit jelent, hogy *Tolkien*, *Rowling* és a *sci-fi* rajongói sokkal több információt gyűjtöttek össze a Wikipédiában, mint *Petőfi* vagy *József Attila* lelkes hívei.

A klasszikus (vagy kortárs) irodalom kedvelőin múlik, véghezvisznek-e hasonló bravúrt, mint például a „madarászok”, akik a madarak osztályát teljességre törekedve dolgozzák föl; sok ezer szócikket feltöltve a *Sibley-Ahlquist-féle madárrendszertan* szerint.

Milyen szerkesztési elvek mentén gyarapodik a Wikipédia?

Semmilyen tudatos, átfogó gyarapítási elv nem létezik. A Wikipédia alapfilozófiájából következik, hogy az internethasználók bármilyen témáról írhatnak szócikket – kivéve természetesen a törvénybe ütköző témákat.

Nem ritka az sem, hogy egy szakember vagy egy szakértői csoport következetesen hozzálát egy témakör feldolgozásához, de ez jóval ritkább, mint a spontán, ötletszerű gyarapodás.

A felhasználók érdeklődési körét híven tükrözi, hogy tíz év alatt a Wikipédia nemcsak a világ legnagyobb terjedelmű enciklopédiája, de a popkultúra leggazdagabb információs bázisa is lett.

Milyen szakterületi felosztást alkalmaz a Wikipédia?

A szócikkek rendszerezésében az egyes nyelvi változatok olyannyira eltérnek egymástól, hogy erre a kérdésre csak egy adott nyelvet illetően lehet válaszolni.

A német Wikipédia szakterületi felosztása viszonylag közel áll a megszokott tudományfelosztási rendszerekhez. A magyar változat viszont meglehetősen esetleges szakterületi csoportokba rendezi a tartalmat. A tartalmi felosztás ugyan a klasszikus csoportok megnevezéseit – részben – tartalmazza, de már az egyes tudományterületek elnevezése sok bizonytalanságról árulkodik: a *„Néhány fontos kategória tematikus csoportosításban”* cím alatt például külön „kategória” a *Társadalomtudományok* és a *Bölcsészettudományok*. A *Természettudományok* „kategória” a következő felsorolást tartalmazza: Algebra – Biológia – Csillagászat – Földtudomány – Fizika – Geometria – Kémia – Matematika – Ökológia – Statisztika – Számítástechnika – Zoológia. A *„Könyvtartudományt”* viszont – a *„Levéltártudomány”* és a *„Muzeológia”* társaságában – az *„Alkalmazott tudományok”* alatt találjuk.

A megszokott tudomány-rendszertani felosztás hiánya a cikkíró véleménye szerint két okra vezethető vissza: részben arra, hogy nem hozzáértők végezték a „kategóriák” kialakítását, másrészt viszont arra, hogy az egyes tudományok, szakterületek megközelítőleg sem egyformán vannak a magyar Wikipédiában reprezentálva.

Egyenletes-e az ún. feldolgozási mélység az egyes szakterületeken, témákon belül?

A magyar változatban egyáltalán nem kiegyensúlyozott sem a tudományági eloszlás, sem a feldolgozási szint; az esetlegesség

ezen a téren is tetten érhető. Egyes diszciplínák alaposan, mások kevésbé vannak reprezentálva; minden azon múlik, a szakterület ismerői mekkora energiát fordítanak az enciklopédia gyarapítására.

A Wikipédiát gyarapítók érdeklődési köréből adódik, hogy a szerkesztők sokkal nagyobb figyelmet fordítanak a populáris kultúra körébe tartozó irányzatokra, az itt tevékenykedő személyekre, mint a klasszikus tudományokra és művészetekre.

A könyvtártudomány miként jelenik meg a magyar nyelvű Wikipédiában?

Két, egymástól időben és szemléletben meglehetősen eltérő forrásra támaszkodó, rövid szócikk szól a könyvtártudományról. A szócikk tartalma bőséges kiegészítésre szorul. A „Sallai-Sebestyén”-ből átvett felsorolás, „A könyvtártudomány hagyományos tárgykörei” közül egyedül az „osztályozás” szerepel egy másik szócikkben, de azt a szócikket ellátták a tartalom ellenőrzésére vonatkozó figyelmeztetéssel – nem alaptalanul.

Ki minősül könyvtárosnak a Wikipédia szerkesztői értelmezése szerint?

Úgy látszik, mindenki, aki könyvtárszakot végzett – függetlenül attól, dolgozott-e valaha könyvtárban, vagy sem.

Jelölik-e a kevésbé megbízhatónak talált szócikkeket?

Igen, többféle módon. A leggyakoribb, hogy egy felkiáltójel után ezt a szöveget olvashatjuk: „Ezt a szócikket egy, a témában jártas személynek vagy szakértőnek át kellene olvasnia, ellenőriznie a szövegét, tartalmát...”

A hiányos szócikkeket a Wikipédia „csonknak” nevezi; ezekről külön lista is készül. Tulajdonképpen elfogadott módszer, hogy valaki létrehoz egy csonkot, bízva abban, hogy lesz valaki, aki majd megírja és hivatkozásokkal kiegészíti a szócikk-kezdeményt. A következő felirat figyelmeztet arra, hogy van tennivaló a tartalommal: „*Ez a lap egyelőre **csonk** (erősen hiányos). Segíts te is, hogy igazi szócikk lehessen belőle!*”

Miért nincsenek megváltoztathatatlan szócikkek?

Mert ez ellentmondana a Wikipédia filozófiájának: nincs olyan tökéletes szöveg, amelyen ne lehetne javítani. A wikipédisták szerint a folyamatos bővítés, javítás a minőség legfőbb kritériuma.

Készítenek-e statikus változatokat a szócikkekből?

A „tökéletességet” megközelítő szövegekhez már keveset adnak hozzá; ezek tulajdonképpen azáltal válnak statikussá, hogy szükségtelemmé válik módosításuk. A szócikkek végén megjelenik az utolsó szerkesztés dátuma; önmagában értékmérő, ha a szöveg régóta nem változott.

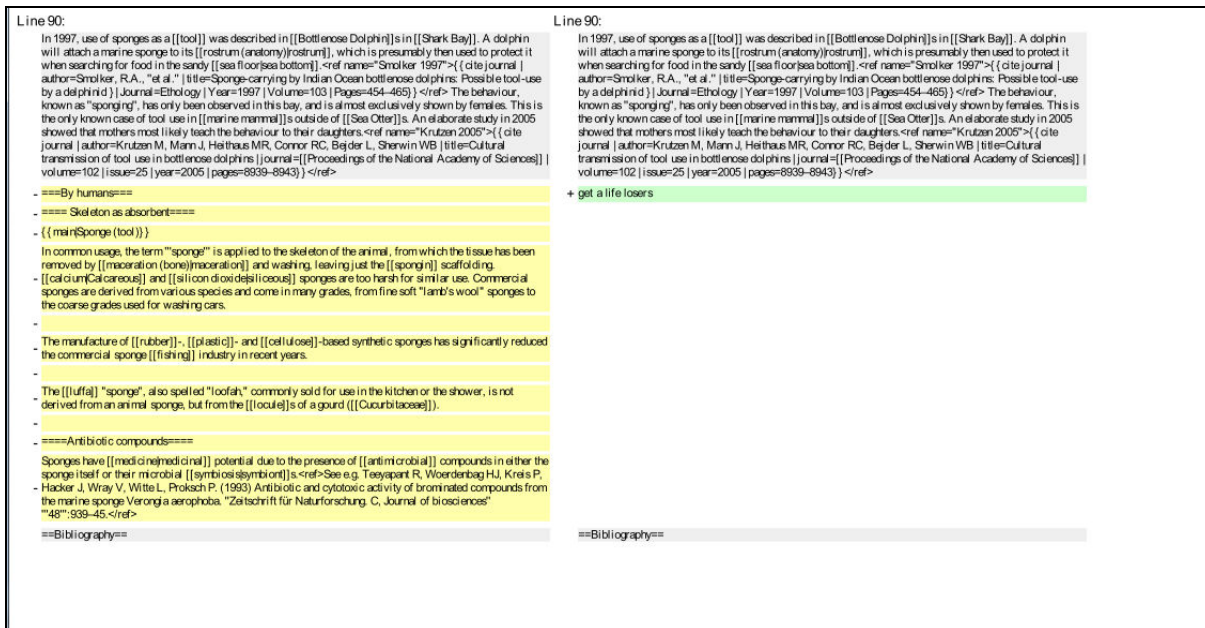
Még egy vonatkozásban beszélhetünk „statikus” szócikkekről: a Wikipédia teljes szövege felhasználható – akár kereskedelmi céllal is. Semmi nem tiltja – sőt, több példa is volt már rá –, hogy fizikai hordozón sokszorosítva: nyomtatott formátumban, CD/DVD lemezen stb. kiadják a Wikipédia állományát.

Előfordul-e a Wikipédián verbális vandalizmus?

Ahogy az élet más területein mind több helyen tapasztalhatni, a Wikipédián szintén sok kárt okoznak azok az emberek, akik érdemi munka helyett azzal szórakoznak, hogy tönkreteszik mások munkáját. A Wikipédia esetében ez úgy nyilvánul meg, hogy illetlen és/vagy buta dolgokat írkálnak bele mások szövegeibe (2. ábra).

A Wikipédia elhatárolódik a másokra nézve sértő, durva vagy trágár stílusú cikkektől, és fenntartja a jogot az ilyen lapok törlésére, vagy – a nem kívánatos módosításokat megelőzendő – lezárására.

Néhány rosszindulatú ember miatt a wikipédisták nem kívánnak a rendszer filozófiáján változtatni: továbbra is az a gyakorlat, hogy regisztráció nélkül bárki feltölthet szócikkeket, módosíthatja a meglévőket. A Wikimédia Alapítvány szerint sokkal célravezetőbb a bizalom talaján állva bátorítani a tudása megosztására kész, tíz- és százazreket, mint néhány tucat kártevő miatt bezárni a kapukat a jóindulatú emberek előtt.

2. ábra Egy sérült oldal

Hogyan védekeznek az „online grafittik” ellen?

A káros „falfirkák” és elkövetőik ellen úgy védekeznek, hogy valamennyi új bejegyzést át- vizsgálják, és végszükség esetén kitiltják a közösségből a notórius kártevőket. A Wikipédián viszonylag egyszerűen el lehet távolítani a rosszindulatú bejegyzéseket: egy művelettel megállapítható a változtatás tartalma, majd visszaállítható a módosítás előtti tartalom.

Az oldalakat lényegében a közösségi kontroll tartja karban; maguk a wikipédisták orvosolják a rosszindulatú és az ellenőrizetlen módosításokat. Végső esetben az adminisztrátorok időlegesen felfüggeszthetik egy oldal külső szerkesztését, de erre ritkán van szükség. Ennél is ritkábban fordul elő, hogy le kell tiltani a szabályok ellen rendszeresen és tudatosan vétő szerkesztő szerkesztési jogát.

Találunk-e az interneten más általános enciklopédiát?

Igen, vannak online hozzáférhető professzionális enciklopédiák, de ezek nem ingyenesek – például a *Britannica Online* kb. 100 USA dollár/év költséggel férhető hozzá. A Microsoft *Encarta* című enciklopédiája viszont – éppen a Wikipédia miatt – 2009 vége táján beszüntette online változatának működését.

Nem értékmérő, csak statisztikai adat: a *Britannica Online* 65 ezer szócikket tartalmaz; az angol Wikipédia 3,5 milliót.

Mit lehet tudni a Wikipédia tartalmának megbízhatóságáról?

Az angol nyelvű változatban a „Reliability of Wikipedia” címszó alatt sokrétűen elemzik azt a kérdést, hogy mennyire megbízható az online enciklopédia tartalma. A szócikkben több felmérésről is olvashatunk, amelyek a *Wikipédia* szócikkeinek minőségét, megbízhatóságát hasonlítja össze.¹²

Az egyik, nagy port fölvert felmérést nem kevésbé tekintélyes folyóirat végeztette el, mint a *Nature*, amely 2005 decemberében 42 tudományos tárgyú cikket, illetve ismert tudósok életrajzát vizsgáltatták meg magasan képzett, tájékozott szakemberekkel az *Encyclopædia Britannica*, illetve a *Wikipédia* állományából. A vizsgálat eredménye alapján alig-alig találtak különbséget a világ legmagasabbra értékelt, illetve az internetes közösség által írt enciklopédiák között. A *Britannica* erőteljesen tiltakozott a megállapítások ellen, de a *Nature* kitarított az álláspontja mellett.

A „Reliability of Wikipedia” szócikk egy egész fejezetet szentel a könyvtárosok véleményének, amelyek közül az *Information Today* cí-

mű, tekintélyes szakfolyóiratnak a Nancy O'Neill-lel, a Santa Monica közkönyvtári rendszer referenzszolgálat vezetőjével készített interjújából való a következő idézet: „a könyvtárosok jól teszik, ha kételkednek a Wikipédiában”, de „el kell ismerni, hogy meghatározások, nevek, témák keresése során jó kiindulópontul szolgál”.¹³

Vannak-e ellenzői a Wikipédiának?

Igen, nagyon sokan. Az angol nyelvű Wikipédián terjedelmes szócikk olvasható „Criticism of Wikipedia” címmel. A szerző alaposan, tárgyilagosan elemzi a Wikipédia tudományos értékének, megbízhatóságának, teljességének és az időről időre felbukkanó vandalizmusnak a kérdéseit.¹⁴

Politikai-ideológiai szempontból milyen platformon áll a Wikipédia?

Az alapfilozófiája szerint semleges álláspontot képvisel, és ezt igyekeznek betartani. Ennek ellenére előfordul, hogy valamilyen – gyakran szélsőséges – politikai-ideológiai irányzat képviselői a Wikipédia „hasábjain” adnak hangot nézeteiknek.

Az enciklopédia működési mechanizmusa alapján az elfogult nézeteket igyekeznek visszaszorítani, de ez nem mindig jár sikerrel. Aki nagyon ragaszkodik az álláspontjához, vissza is tudja állítani az általa írottakat. Sajnálatos tapasztalat, hogy a szélsőségesek jóval aktívabban terjesztik ideológiájukat, mint a mérsékelt álláspont képviselői.

Milyen szerzői jogi szabályok vonatkoznak általában egy szerzői mű interneten való közzétételére?

A szerzői jogi törvény szerint egy szerzői mű interneten való közzététele többszörözésnek minősül, amely cselekmény – védelmi időn belüli – engedélyezése a szerző kizárólagos joga. A védelem alatt álló szerzői művek egy része akkor sem többszörözhető (vagyis tölthető föl az internetre), ha feltüntetik az eredeti forrásmű adatait. A lexikonok, enciklopédiák általában ebbe a körbe tartoznak.

Milyen szerzői jogi szabályok vonatkoznak a Wikipédiában található szócikkekre?

A klasszikus enciklopédiák szokásrendszerével ellentétben, a Wikipédiába feltöltött szövegek és egyes képek a „Creative Commons” *Nevezd meg!* – *Így add tovább!* 3.0 hatálya

alatt állnak. A Creative Commons licencszerződés „lehetővé teszi a mű másolását, terjesztését, bemutatását, előadását, feldolgozását, ugyanakkor előírja a szerző és a forrás megadását, valamint az azonos jogok és feltételek melletti terjesztést.”¹⁵

A Wikipédia tartalmának szerkesztése egyben a licenc feltételeinek elfogadását jelenti: a szerkesztő hozzájárul a mű bármilyen célú felhasználásához, módosításához, átdolgozásához.

Aki újra felhasználja a Wikipédia tartalmát, annak meg kell adnia a forrásként felhasznált szócikk adatait és internetes címét (URL-jét).

A képek egy része más licenc alatt áll; ezért a képek felhasználhatóságát minden esetben ellenőrizni kell.

Az viszont sokszor okoz gondot, hogy a Wikipédia (főként kezdő) szerkesztői nem tartják tiszteletben az általuk forrásként felhasznált szövegek, képek szerzői jogi védelmét, és a szerzői jogosult engedélye nélkül töltenek fel védelem alatt álló szerzői műveket.

Lehet-e felhasznált forrásként hivatkozni a Wikipédiában talált szövegekre?

Lehetni lehet, csak nem feltétlenül ajánlott, alapvetően három okból.¹⁶

Mint tudjuk, a Wikipédiát bárki szerkesztheti, és az új bejegyzések rövid időn belül meg is jelennek a nyilvános felületen. Semmi garancia nincs azonban arra, hogy egy forrásként felhasznált szöveg – akár fél órán belül – meg ne változzék.

A hivatkozások legfontosabb célja az ellenőrizhetőség, visszakereshetőség; szakadatlan változása miatt viszont várható, hogy napok, hónapok múlva a Wikipédiában már más szöveget találni a korábban hivatkozásként megadott internetcímen. A szerkesztők számára létezik egy „Hivatkozások” címszó az enciklopédiában, amely leírja a követendő szabályokat – ezek betartatása azonban nem könnyű.¹⁷

A másik ok, amelynek következtében nem száz százaléig megbízható forrás a Wikipédia, a külső hivatkozások időnkénti helye-

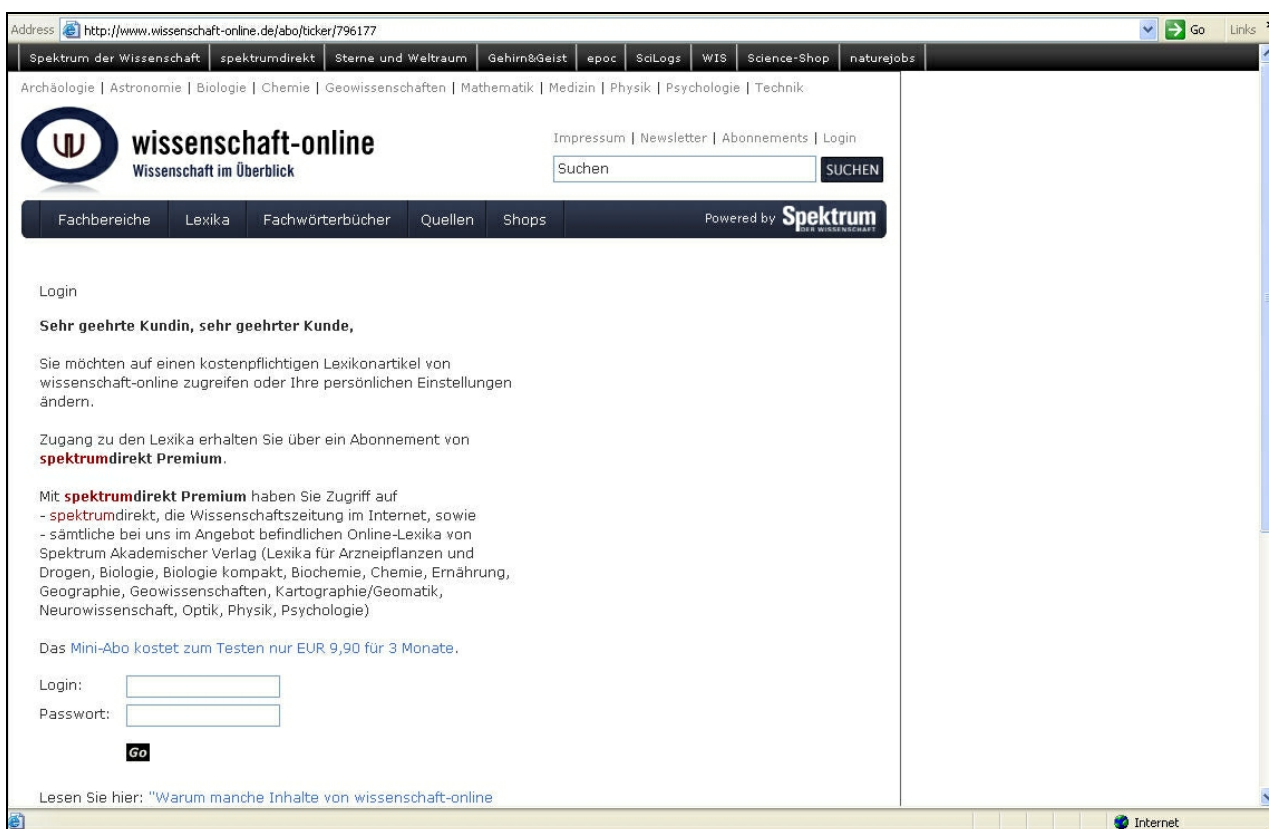
len használata. Az online lexikon alapelvei közé tartozik, hogy lehetőleg több citátum támassza alá a szócikkben foglaltakat. Sajnálatos módon azonban – a folyamatos ellenőrzés dacára – az utalók nem mindig megbízható forrásra mutatnak; emellett olyan hivatkozások is előfordulnak, amelyek látszólag megbízható forrásra hivatkoznak, csak éppen nem vezetnek sehova. Ez utóbbira álljon itt egy példa a „Miért nem nagyszerű a Wikipédia?” c. szócikkből. Idézzük egy szellemes megállapítást, amelyet korrektnek látszó hivatkozás támaszt alá:

„Egy kritikus megfogalmazása szerint a Wikipédia «az időmilliomosok diktatúrája». ^[2]” A ^[2] hivatkozás a [↑ wissenschaft-online](#) oldalra visz – ha rákattintunk, a Wissenschaft-online nyitó oldalára kerülünk, ahol megtudhatjuk, hogy a szolgáltatás csak díjfizetés ellenében érhető el. Így ez a hivatkozás nem sokat ér... (3. ábra).

A legfontosabb ok, amely miatt a tudományos és szakirodalom – beleértve a felsőoktatást – nem tekint hivatkozható forrásként a Wikipédiára az, hogy az online lexikon legjobb esetben is „másodlagos vagy harmadlagos forrás, így *per definitionem* nem használendő elsődlegesként” – hívja föl a figyelmet a magyar Wikipédia vezetője, *Gervai Péter*.

Változtatott-e a tudásmegosztás és az ismeretterjesztés évszázados rendszerén a Wikipédia szédületes sikere?

Több szempontból sem túlzás az az állítás, hogy a Wikipédia forradalmi változást hozott az ismeretterjesztésben. A Wikipédia az első olyan enciklopédia, amelyet nem hivatásos kiadók által felkért szerzők, hanem az internet – gyakran laikus – felhasználói írnak és szerkesztenek. További különleges sajátossága a szerkesztési mód – beleértve a szerkesztői programot –, amely egyben a közösségi tartalomépítés hatalmas sikere.

3. ábra Fizetős oldalra vezető hivatkozás

Mi a Wikipédia legfőbb értéke?

Az ingyenes, szabad, online elérhetőség mindenképpen az első helyen van. A szerkeszthetőség okán gyorsan gyarapodik az állomány, a szócikkek minősége általában véve folyamatosan javul. Egyre többször fordul elő, hogy csak a Wikipédiában található meg egy adott téma online összefoglalása, sőt, mind gyakrabban itt olvasható a legjobb magyar nyelvű összefoglaló a szóban forgó témában.

Sok fiatal számára ez az első olyan „terep”, ahol nemcsak mások tudásának a megismerésére, de saját tudásának dinamikus megosztására is vállalkozhat. A Wikipédia kellő szakmai irányítás mellett a kreatív tanulás kitűnő színhelyéül is funkcionálhat.

Egyik méltatója, Csepeli György szerint „a Wikipédia mára a kollektív tudományos tartalomfejlesztés globális mozgalmává fejlődött”. „A nagy erőforrások birtokában megszervezett tudományos vállalkozások, mint például az Encyclopedia Britannica vagy a *Magyar Nagylexikon*, felülről lefelé szerkezetű ontológiai rendszerrel és szigorú hierarchiába rendezett szerkesztőgárdával rendelkeznek. Ezzel szemben a Wikipédia összhangban van azzal, ahogyan használói részt vesznek a társadalmi valóság megszerkesztésében.”¹⁸

Mi a Wikipédia legnagyobb hibája?

A felhasználókból szerveződő online közösségi oldalak és a blogoszféra robbanásszerű gyarapodása főként annak köszönhető, hogy azok a társadalmi rétegek, amelyek a korábbi történelmi korszakokban ettől a lehetőségtől el voltak zárva, most élni kívánnak véleménynyilvánítási jogukkal. Magától értetődően ez nemcsak pozitív, de negatív hozadékkal is jár: a Web 2.0 közösségi oldalain sok olyan ember jut „szóhoz”, akinek nincs elfogadható tárgyi vagy (anya)nyelvi tudása, a társadalmi érintkezés alapvető szabályait – tudatosan, vagy műveletlensége okán – áthágja, aki nincs tisztában azzal, mit jelent „az írástudók felelőssége”. A közösségi internet ma még nélkülöz minden erkölcsi szabályt, és ezt sokan kihasználják.

Több mint elgondolkodtató *Nicholas Carr* véleménye, amelyet „The amorality of Web 2.0” című írásában fejt ki. Míg a korai internetre mint az Ígéret Földjére tekintettünk, elég hamar bebizonyosodott, hogy a világháló sem

más, mint a kufárok, pénzcsinálók üzleti világa. Carr az amatőrök kultuszát, a „részvételt” ünneplő Web 2.0-ra sem tekint elragadtatással: szembeállítja a Web 1.0 korszakát reprezentáló Encyclopedia Britannicát a „webkettes” Wikipédiával. Nem kérdőjelezi meg a Wikipédia alapelveinek helyességét, de konkrét példákkal illusztrálja, milyen eredményeket produkál a „kollektív intelligencia”. *Nicholas Carr* nem feltétlenül ért egyet *Dan Gillmor* véleményével, aki a korábbi hallgatóság nevében egyenesen azt állítja: „mi vagyunk a média” –, amely már nem elégszik meg a passzív befogadó szerepével, hanem maga akarja eldönteni, mi a fontos.¹⁹

Tehetünk-e valamit annak érdekében, hogy tudományos és ismeretterjesztő szócikkkel jelentősen gyarapodjon a magyar Wikipédia?

Igen, nagyon sokat. Miután mindenkinek lehetősége van új szócikkek létrehozatalára, illetve a meglévők javítására – a magyar szakemberek jóval több feladatot vállalhatnak magukra a közösségi enciklopédia bővítésében.

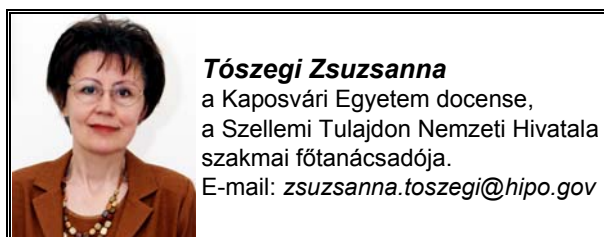
A Wikipédia önkéntes munka nyomán gyarapodik. 2011 az Önkéntesség Európai Éve – sem az Európai Évek programról, sem a 2011-es évről még nincs szócikk a magyar Wikipédia virtuális „hasábjain”...

Irodalom

- 1 Wikipédia. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Wikipédia> [2011. január 30.]
- 2 Wiki. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Wiki> [2011. január 30.]
- 3 TAPSCOTT, Don – WILLIAMS, Anthony D.: Wikinómia: Hogyan változtat meg mindent a tömeges együttműködés. Budapest, HVG, 2007. p. 7.
- 4 Portland Pattern Repository. http://en.wikipedia.org/wiki/Portland_Pattern_Repository [2011. január 30.]
- 5 List of Wikipedias. 2011. február elejei adatok http://meta.wikimedia.org/wiki/List_of_Wikipedias#Grand_Total [2011. február 12.]
- 6 Egymilliárd felhasználóra vár a tízéves Wikipedia. http://www.hirado.hu/Hirek/2011/01/13/11/Egymilliard_felhasznalora_var_a_tizeves_Wikipedia.aspx [2011. február 12.]
- 7 Törtetlen a jubiláló Wikipédia népszerűsége. http://www.gyulanet.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=4454:toeretlen-a-jubilalo-wikipedia-nepszersege&catid=42:kitekint&Itemid=61 [2011. február 12.]

- ⁸ Magyar Wikipédia. http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Wikip%C3%A9dia [2011. február 12.]
- ⁹ Wikipédia: Rólunk http://hu.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:A_Wikip%C3%A9di%C3%A1r%C3%B3l [2011. február 20.]
- ¹⁰ Wikipédia: Ellenőrizhetőség. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Ellen%C5%91rizhet%C5%91s%C3%A9g> [2011. március 8.]
- ¹¹ Wikipédia: Portálok <http://hu.wikipedia.org/wiki/Port%C3%A1l:Port%C3%A1lok> [2011. február 12.]
- ¹² Reliability of Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Reliability_of_Wikipedia [2011. február 12.]
- ¹³ "Wikipedia and Britannica: The kid's all right." Searcher ("The Magazine for Database Professionals"), part of Information Today, Inc., March 2006. <http://www.infotoday.com/searcher/mar06/berinstein.shtml>. Retrieved 2007-10-31. – idézi: Reliability of Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Reliability_of_Wikipedia [2011. február 12.]
- ¹⁴ Criticism of Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/Criticism_of_Wikipedia [2011. január 30.]
- ¹⁵ Wikipédia:CC-BY-SA-3.0. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:CC-BY-SA-3.0> [2011. február 12.]
- ¹⁶ Wikipédia: Miért nem nagyszerű a Wikipédia? http://hu.wikipedia.org/wiki/Wikip%C3%A9dia:Mi%C3%A9rt_nem_nagyszer%C5%B1_a_Wikip%C3%A9dia [2011. február 12.]
- ¹⁷ Wikipédia: Hivatkozások. http://hu.wikipedia.org/wiki/Bels%C5%91_hivatkoz%C3%A1s#A_hivatkoz.C3.A1sok_ellen.C5.91rz.C3.A9se [2011. március 8.]
- ¹⁸ CSEPELI György: Wikitudás. = Kritika. 2008. április http://www.kritikaonline.hu/kritika_08aprilis_csepelel.html [2011. február 12.]
- ¹⁹ CARR, Nicholas: The amorality of Web 2.0. http://www.routhtype.com/archives/2005/10/the_amorality_o.php [2011. február 12.]

Beérkezett: 2011. III. 10-én.

Videotelefonálni lehet majd a Google böngészőjével

A Google nemrég felvásárolta a *Global IT Solutions (GIPS)* nevű céget, amely kifejezetten az internetes telefon- és videokonferencia-beszélgetésekre specializálta magát. Mivel a WebRTC protokoll jelenleg a GIPS tulajdonában van, így érthető, hogy a konzern érdeklődni kezdett az integrálási lehetőségek után. A technológia nemrég vált nyílt forráskódúvá, így a Google azonnal felhasználta és többek között a Google Mail/Gmailbe is integrálta. A Chrome-ba való integrálása már a következő lépést jelentheti.

Abból, hogy a WebRTC nyílt forráskódú lett, a vállalat szerint nem csak ők, hanem más böngészőfejlesztők, elsősorban a Mozilla és az Opera is profitálhatnak. A lépéssel a cég arra akarja bátorítani a konkurenseit, hogy ők is bátran integrálják termékeikbe a technológiát.

A fejlesztések egyértelműen a Skype egyeduralmának megtörésére irányulnak. A VoIP-szolgáltató felhasználóinak egy jelentős részét elveszíthetné, ha megfelelő ingyenes, böngészőkbe integrált alternatívák bukkannának fel. Mivel egyelőre nem sokat lehet tudni a Microsoft által felvásárolt Skype jövőbeli terveiről, így a Google igyekszik kihasználni ezt az időszakot és megfelelő alternatívát jelentő rendszert kifejleszteni.

/SG.hu Hírlevél, 2011. június 22., <http://www.sg.hu/>

(SzP)